

GRØNT GENERATIONSRÅD

Borgersamlingens anbefalinger

WE DO
DEMOCRACY

radikale B

Grønt Generationsråds medlemmer

Kirsten Aalling

72 år, tidl. seminarie- og gymnasielektor, studie-vejleder, e-Vejleder, UU-vejleder.

Christopher Dyrvig

20 år, studerende STX, Skjern.

Leonardo Kudsk Holberg

18 år, studerende, København.

Jasmin Lykke

19 år, studerende, Esbjerg.

Andreas Rex Olsen

18 år, gymnasie-elev, Hillerød.

Christine Thårup Vestergaard

55 år, adm. direktør, Tisvilde.

Astrid Askehave

28 år, IT-projektleder, Taarbæk.

Christopher Macias Escalona

30 år, projektleder, København.

Helle Bender Justesen

64 år, pensionist, Vordingborg.

Anastasia Olivia Milthers

19 år, gymnasie-elev, Ringsted.

Jesper Schytte

Adm. direktør i Pawlonia Danmark, Korsør.

Eliane Wexøe-Mikkelsen

65 år, cand.jur., Hellerup.

Kristian Tuxen Ladegaard Berg

19 år, elev v. FGU Hovedstaden, medl. af Ungeråd Kbh., København.

Rigmor Fischer

23 år, studerende, København.

Finn Boye Kristensen

67 år, selvstændig med egen forretning, Fyn.

Hjalmar Nielsen

68 år, IT- og skole-konsulent, Tønder.

Teddy Stafsen

23 år, HF-studerende, Svendborg.

Elin Østergaard

67 år, pensionist, Herning.

Rune Domsten

60 år, ingeniør, Brønshøj.

Peder Frederiksen

56 år, skoventreprenør, Faaborg.

Isabel Canto Larsen

63 år, marketing - energi og miljø, Hornbæk.

Ditlev Nissen

61 år, omstilller, Karise.

Nicoline Emilie Storm

26 år, konsulent, København.

Indholdsfortegnelse

DEL 1: BAGGRUND OG INTRODUKTION

• Introduktion	7
• Grønt Generationsråds opgave	8
• Mandat og politisk forpligtigelse	8
• Validering	9
• Ekspertgruppens udtalelse	10
• Processen for Grønt Generationsråd	12

DEL 2: GRØNT GENERATIONSRÅDS ANBEFALINGER

• Indledning	16
• Vores værdier	18
• Vores vision for fremtidens Danmark	19
• Anbefaling #1	20
• Anbefaling #2	22
• Anbefaling #3	24
• Anbefaling #4	26
• Anbefaling #5	28
• Anbefaling #6	30
• Anbefaling #7	32
• Anbefaling #8	34
• Anbefaling #9	36

DEL 1: BAGGRUND OG INTRODUKTION

Introduktion

Grønt Generationsråd giver demokratiet ny ilt

Vi står midt i en tillidskrise. Tilliden til politikere har længe været i frit fald. Tilliden til vores demokrati vakler. Og tilliden til, at politik kan løse tidens største udfordringer, kan ligge på et meget smalt sted. Når tilliden forsvinder, vokser afstanden mellem system og borgere. Splittelsen tager til.

Vi ser det, når land og by spilles ud mod hinanden. Ung mod gammel. Men det handler jo ikke om enten-eller, men om både-og. Man kan godt ville en ambitiøs grøn omstilling og samtidig insistere på, at den skal fungere for både land og by og for både ung og gammel.

Men det kræver, at vi genstarter den demokratiske samtale. Der er behov for, at borgerne kommer tilbage og bliver en mere integreret del af det politiske system, så vi kan finde løsninger på tværs. Både på lokalt plan, på nationalt plan og i de politiske partier.

Derfor lancerede Radikale Venstre januar 2021 et Grønt Generationsråd. Rådet består af almindelige danskere og skal bringe borgere og politik tættere sammen. Rådet skal gentænke den demokratiske samtale om klimaet og konkret hjælpe os med at forme fremtidens klimapolitik. For der er brug for, at politik bliver lavet sammen med dem, den handler om – og ikke hen over hovedet på dem.

Dansk politik har brug for ny ilt. Vi tror på, at en del af løsningen er at lade flere borgere sidde med ved bordet. Ligesom træer skyder nye ideer op nedefra. Og vi tror på, den kan komme fra borgerne. Blandt andet gennem borgersamlinger som Grønt Generationsråd. Demokrati er ikke alene en styreform. Det er en livsform, som Hal Koch sagde det, og vi er løbende forpligtede til at udvikle vores demokrati og give det styrket videre til næste generation. Ellers visner det og dør. I dag er demokratiet mest noget, der sker hvert fjerde år, og det vil vi lave om på.

Borgersamlinger kan bygge bro mellem borgere og politikere og sikre, at borgerne får reelt medejerskab til den førte politik. De kan forene os om emner, som ellers truer med at splitte os. Det er derfor, Radikale Venstre har nedsat Grønt Generationsråd, hvor borgerne får uafhængighed, viden og tid til at gentænke fremtidens grønne generationskontrakt. For klimakampen kan meget let blive en generationskamp, en kamp mellem land og by eller mellem rød og blå. Sådan må det ikke gå.

Derfor skal løsningerne findes på tværs af skel. Og det kan vi kun ved at inddrage danskerne.

Det er forventningen, at Grønt Generationsråd bliver den første af flere borgersamlinger i Radikale Venstres regi. Succeskriteriet er, at unge og ældre sammen kan vise vejen til, hvordan vi når det ambitiøse mål om at reducere Danmarks CO₂-udledning med 70 procent i 2030 – på en måde, som samler i stedet for at splitte os. Vi tror på, at det ikke bare er vejen til et grønnere Danmark, men til et langt stærkere og sundere demokrati.

*Af Sofie Carsten Nielsen, politisk leder i Radikale Venstre,
og Zakia Elvang, partner i We Do Democracy*

Grønt Generationsråds opgave

Grønt Generationsråd består af 24 deltagere, heraf nogle yngre og nogle ældre - sådan at rådet spænder over flere generationer. Borgerne er udtrukket ved lodtrækning på baggrund af relevante parametre (køn, alder, uddannelse). Undervejs har borgersamlingen fået viden fra eksperter og interessenter. Det har været en faciliteret proces, hvor borgerne har arbejdet med værdier, temaer og mulige løsninger og til sidst har skrevet en række anbefalinger til Radikale Venstre. Radikale Venstre forpligter sig til at modtage borgerpanelets anbefalinger og diskutere dem, men ikke på at implementere dem.

Konkret bad Radikale Venstre om Generationsrådets hjælp til:

”At forestille os, hvordan vi kan skabe en ambitiøs grøn omstilling, der reducerer Danmarks CO₂-udledning med 70 pct. i 2030 og samtidig samler danskerne på tværs af generationer.”

Mandat og politisk forpligtigelse

Borgerne i rådet har haft til opgave at rådgive Radikale Venstre i, hvordan vi bedst løse klimakrisen på tværs af generationer. Til gengæld vil Radikale Venstre støtte rådets arbejde og anbefalinger ved at:

- Give det Grønt Generationsråd mandat til at udarbejde en uvildig anbefaling om det kernespørgsmål, som det er sat i verden for at arbejde med.
- Sikre etableringen af en uafhængig ekspertgruppe, der skal bistå borgernes arbejde og sikre, at der inviteres uvildige og uafhængige ekspertrådgivere i løbet af Grønt Generationsråds arbejde.
- Gøre omverdenen opmærksom på den indsats Grønt Generationsråds medlemmer har foretaget sig, samt sikre at flest mulige stemmer indgår i rådets arbejde.
- Forpligte sig til at drøfte Grønt Generationsråds anbefalinger i partiets Folketingsgruppe og i det omfang, det er muligt lade anbefalingerne være afsat for gruppens politikudvikling.
- Forpligte sig til at støtte op om og videregive borgernes anbefalinger troværdigt og uredigeret til offentligheden.
- Redegøre for, hvordan anbefalingerne vil blive/er blevet fulgt/ikke fulgt.
- Give en løbende status efter aflevering af anbefalinger samt af de politiske implementeringer.

Validering

We Do Democracy har været Grønt Generationsråds lead facilitator og tredjepartssekretariat. We Do Democracy kan bekræfte at Grønt Generationsråd har fulgt OECDs internationale guidelines for design og gennemførelse af et deliberativt borgerpanel. Dette gælder i forhold til parametre som uvildighed, gennemsigtighed, ekspertviden, antal deltagere, antal dage, projektgennemførelse og Radikale Venstres forpligtelse til at modtage den endelige anbefaling. Vi kan også bekræfte at Grønt Generationsråd har haft mulighed for at arbejde uafhængigt og uden prædefinerede dagsordner og resultater.

Grønt Generationsråds 24 udvalgte borgere har engageret deltaget i at debattere med eksperter og hinanden i udforskningen af udfordringer og muligheder, politiske dilemmaer og afvejninger indbygget i klimakrisen, samt i vejen ud af krisen. Tilsammen har borgerne brugt over 1000 timer og en stor dedikation på at løse en kompleks opgave, og de har udarbejdet en nuanceret og afstemt samlet anbefaling. Det er et stort spørgsmål at svare på og medlemmerne af generationsrådet spænder over mange holdninger, generationer og profiler. Derfor er anbefalingerne også et produkt af en lang række finmaskede balancegange for at alle kunne være med. Det store corona benspænd har betydet at største parten af processen har været virtuel – med alle de potentialer og problemer der er i det.

Det til trods har der været ekstremt lavt frafald og imponerende dedikation hele vejen rundt. Ingen tvivl om en ekstra dag sammen fysisk ville gøre en stor forskel for oplevelsen af at være helt i mål i fællesskab – ikke mindst relationelt. I slutfasen har en redaktionsgruppe på 4 (valgt af rådet) forestået den endelige redigering. Undervejs har alle haft mulighed for at kommentere på teksten og afgive sin stemme på dele af anbefalingen som den enkelte kunne bakke op om – og ikke. Det har også været muligt at afgive en minoritetsudtalelse som en enkelt har valgt at gøre brug af.

Det er We Do Democracys vurdering, at borgersamlingen har leveret en gennemarbejdet anbefaling, som bakkes op af alle medlemmerne i Grønt Generationsråd.

Zakia Elvang,
Partner og demokratirådgiver, We Do Democracy

Johan Galster,
Partner og demokratirådgiver, We Do Democracy

Sara Nardi
Konsulent og projektleder, We Do Democracy

Ekspertgruppens udtalelse

Få spørgsmål er så afgørende for vores samfunds fremtid som spørgsmålet om, hvordan vi sikrer en ambitiøs og rettidig grøn omstilling i tråd med den danske klimalov og Paris-aftalen – og på måder der samtidig sikrer retfærdighed og social inklusion i løsningerne. Som ekspertgruppe med hver vores miljø- og klimafaglige baggrund har vi derfor oplevet det som et privilegium at få mulighed for at bidrage til den vigtige vidensopbygning og demokratiske samtale på tværs af generationer, som er foregået i Det Grønne Generationsråd. Det er vores klare opfattelse, at Generationsrådet med deres anbefalinger bidrager til en afgørende lærings- og omstillingsproces – ikke blot for det Radikale Venstre (RV), der som parti som står bag initiativet, men for hele den danske offentlighed.

Vi har som ekspertgruppe haft til opgave at bidrage til en god rammesætning af Generationsrådets samtaler ved at bistå We Do Democracy (WDD) med den faglige udvælgelse af det baggrundsmateriale, som blev omdelt til medlemmerne forud for møderækken. Herudover har vi haft mulighed for at følge rådets dialoger tæt. Vi har lyttet med ved de virtuelle samlinger og haft løbende drøftelser med WDD om valg af oplægsholdere og faglige input. Det er vores indtryk, at der er blevet lyttet konstruktivt til vores råd i hele processen; og at det samlet er lykkedes at skabe et afbalanceret vidensgrundlag med plads til vigtige nuancer. Ikke mindst ser vi det som en stor styrke, at det konkrete valg af oplægsholdere er sket undervejs, således at det har været muligt at støtte – og til tider udfordre – de prioriteringer, som Generationsrådet selv er kommet frem til.

For vores del har det særligt været interessant at følge, hvordan Generationsrådets samtaler er blevet modnet undervejs, på måder der har givet plads både til de brede visioner og de konkrete dilemmaer. I vores optik er det netop denne kombination af bredde og dybde i dialogen om den grønne omstilling, som er den rådslagende metodes store styrke, og som til tider savnes i såvel mediebildet som i indspark fra diverse interessegrupper. Rådets anbefalinger spænder fra forslag, som politikerne i Radikale Venstre og Folketinget med fordel kan sætte til debat og afstemning nu og her – og til forslag og ideer, der handler om den længerevarende og vanskeligere omstilling af økonomi og kultur, som også er påkrævet. Her hæfter vi os ved, at Generationsrådet klart og entydigt markerer, at de som borgere og forbrugere er klar til gennemgribende handling på alle niveauer. Og at omstillingen bør bygge på dette folkelige engagement og omfattende borgerinddragelse.

Undervejs i dialogerne har Generationsrådet forholdt sig aktivt til spørgsmålet om generationernes forskellige erfaringer, muligheder og ansvar i den grønne omstilling. Rådet deler entydigt bekymringen for de unges og ikke mindst de fremtidige generationers livsmuligheder. Vi har oplevet samtalerne som båret betydeligt mere af solidaritet end af konflikt mellem generationerne. I den forstand kan man sige, at hele Generationsrådets virke og dets anbefalinger kan ses som en replik til det spørgsmål, der har motiveret processen: Kan borgene samles på tværs af generationer og sammen finde en vej frem i forhold til klima- og biodiversitetskriserne?

Når de rette betingelser for dialog og inddragelse er til stede, så tyder alt på, at en sådan solidaritet til gavn for omstillingen faktisk er mulig.

Intet politisk parti, ingen interessegruppe og ingen regering kan alene udvirke den ambitiøse grønne omstilling, vi som samfund skal igennem. Borgernes aktive medvirken på alle niveauer er altafgørende – ikke mindst fordi de store politiske og tekniske løsninger skal fungere i hverdagen, og fordi borgernes idérigdom og kollektive virkekræfter udgør én af omstillingens store drivkræfter. Det er næppe tilfældigt, at der på en række områder findes vigtige overlap mellem de anbefalinger, som Det Grønne Generationsråd er kommet frem til – og så de anbefalinger, som det nationale Klimaborgering afleverede til Folketinget i slutningen af april 2021. Begge processer viser, at borgerne er klar til at tage ansvar og støtte mere vidtrækkende politiske beslutninger, end hvad regering og det siddende folketingsflertal hidtil har leveret. I øvrigt i tråd med den bedst tilgængelige ekspertviden.

Specifikt for Det Grønne Generationsråd gælder, at det i første omgang vil være op til RV som parti at arbejde videre med anbefalingerne. Partiet har således et betydeligt ansvar for at sikre, at borgernes forslag tages alvorligt og gøres til genstand for bred og grundig dialog og - hvor overhovedet muligt - omsættes til konkrete politiske handlinger. Det følger af den modige og nytænkende beslutning, det i første omgang var at nedsætte rådet. Al forskning i den type deliberative mini-offentligheder, som Generationsrådet er et eksempel på, viser, at processer som disse rummer muligheden for klare gevinster for kvaliteten og legitimiteten af politiske beslutninger. Men også, at de rummer en risiko for at slå over i øget mistillid til "systemet" og dets repræsentanter, hvis borgerne oplever, at deres ideer og anbefalinger alligevel ikke tages alvorligt.

Det er endvidere en helt afgørende præmis, som vi ser det, at Det Grønne Generationsråds anbefalinger nok er kommet i stand på foranledning af ét politisk parti – men at de alligevel har karakter af et offentligt gode, som kan og bør indgå i en bredere debat og læringsproces i den samlede offentlighed. Heldigvis er der ikke nogen modsætning her, for også politikudvikling og politiske beslutninger om den grønne omstilling må søge at favne og inkludere så brede dele af befolkningen, som muligt. Medlemmerne af Generationsrådet repræsenterer selv et bredt udsnit af politiske holdninger og opfattelser. At de ikke desto mindre har talt sig frem til de vigtige og vidtrækkende anbefalinger, som her overdrages, er i sig selv udtryk for betydningen af demokratisk dialog og inddragelse som ryggraden i den grønne omstilling. Også demokratiet kan og bør fornys og styrkes i årene fremover.

Som ekspertgruppe favner vi selv en flerhed af faglige perspektiver på de store spørgsmål om en grøn og demokratisk omstilling – og vi har oplevet denne diversitet som en styrke undervejs. Vi er fuldt ud opmærksom på de dilemmaer og konflikter, som omstillingen rummer, og som også Generationsrådets anbefalinger bidrager til at blotlægge. Men vi er samtidig overbeviste om, at en ambitiøs og rettidig omstilling, der inddrager borgerne og skaber en ny social kontrakt på tværs af generationer og øvrige sociale forskelle, er såvel mulig som ønskværdig og, ja, påkrævet af situationens alvor. Vi vil gerne takke medlemmerne af Det Grønne Generationsråd for at have bestyrket os yderligere i denne overbevisning.

Anders Blok

Formand.

Klimasociolog og lektor ved Sociologisk Institut på Københavns Universitet.

Medlem af Klima- og omstillingsrådet. Ekspert indenfor klimasociologi og deliberativt demokrati.

Susse Georg

Professor ved Institut for Planlægning og Design på Aarhus Universitet.

Ekspert indenfor klimateknologi og planlægning (med et vist blik for det såkaldt socio-tekniske)

Mikey Gjerris

Bioetiker og lektor ved Det Naturvidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet.

Ekspert indenfor bioetik, retfærdighedsforståelser og forestillinger om det gode liv. Medlem af Klima- og omstillingsrådet. Ekspert indenfor klimasociologi og deliberativt demokrati.

Rasmus Thirup

BeckJournalist, klimaskribent og forfatteren af bogen "Hvis vi vil."

Den absolut realistiske guide til at bremse klimakrisen, før det er for sent". Medlem af Klima- og omstillingsrådet. Ekspert indenfor klimasociologi og deliberativt demokrati.

Processen for Grønt Generationsråd

TILMELDING

I januar 2021 åbnede Radikale Venstre for tilmeldingen til Grønt Generationsråd. Det skete gennem Facebookopslag på radikale platforme og på hjemmesiden, gennem et nyhedsbrev til medlemmerne, en kronik i Avisen Danmark, opslag i diverse Facebookgrupper samt ved at række ud til organisationer og institutioner, der kunne være med til at sikre repræsentation i rådet. Mere end 300 mennesker tilmeldte sig, og ud af dem blev 24 udvalgt.

FORLØB

Grønt Generationsråd er som borgersamling bygget op omkring fire faser.

1. Et design og koncept, der sikrede, at borgerne havde et afklaret mandat og kernespørgsmål.
2. En mobiliseringskampagne, der sikrede folkelig oplysning om initiativet og rekrutterede borgere til at tilmelde sig.
3. En lodtrækning, der sikrede et panel på tværs af uddannelsesbaggrund, politiske skel og generationer.
4. Samlinger, der blev faciliteret med inputs fra eksperter, hvor borgerne formulerede anbefalinger som de til sidst overrakte til Radikale Venstres Folketingsgruppe.

RESUME AF DE 6 SESSIONER

Dialogproces – Grønt Generationsråd

Borgersamlingen mødtes seks gange, hvoraf fem var online på zoom og den sidste på Christiansborg. Ved hvert møde arbejdede borgersamlingen med en række selvvalgte temaer og problematikker i forhold til klimakrisen. På den sidste og sjette samling genbesøgte de det samlede materiale og færdiggjorde anbefalingerne til Radikale Venstres Folketingsgruppe.

MØDE 1: Den 27. februar 2021

- Borgerne præsenteres for opgaven, mandat og rolle.
- Medlemmerne klædes på med indsigt og oplæg fra faglige eksperter.
- Værdigrundlag og udgangspunkt for borgersamlingens arbejde.

MØDE 2: Den 16. marts 2021

- Interne spilleregler finpudses.
- Vidensgrundlag udfoldes med inputs fra eksperterne.
- Værdier som skal guide borgersamlingens videre arbejde udvikles.
- Temaer som borgersamlingen vil prioriteres udfoldes.

MØDE 3: Den 30. marts 2021

- Vidensgrundlag uddybes gennem specifikke ekspertoplæg og debatter.
- Temaerne for anbefalingerne videreudvikles og prioriteres.

MØDE 4: Den 13. april 2021

- Vidensgrundlag videreudvikles med ekspertoplæg.
- Overblik over og opsamling på de foreløbige temaer for anbefalingerne, som herefter prioriteredes med henblik på præsentation til den offentlige samling.

MØDE 5: Den 27. april 2021

- Inputs til de foreløbige anbefalinger fra øvrige borgere til åben samling.
- Dialog i plenum samt afstemning om, hvilke temaer der skulle prioriteres.
- Redaktørgruppe samlede og opsummerede de foreløbige temaer og anbefalinger.

MØDE 6: Den 8. maj 2021

- Færdiggørelse af temaer og de dertilhørende anbefalinger.
- Fælles formulering af værdigrundlag og vision.

HOLDET BAG

Borgerpanelet blev drevet og faciliteret af et tredjepartssekretariat (We Do Democracy), der på den måde sikrede uvildighed og armslængde. Derudover stod projektgruppen i Radikale Venstre for den eksterne kommunikation om rådet og for at understøtte samlingerne som procesværter.

FREMTIDIG PROCES

- **18. maj:** Grønt Generationsråd overrækker anbefalinger digitalt til Folketingsgruppen.
- **21. maj kl. 15-16:** Grønt Generationsråds anbefalinger lanceres på en kunstudstilling, der er en del af We Do Democracy's demokrati-festival.
- **18.-27. maj:** Folketingsgruppen behandler anbefalingerne og tager stilling til, hvilke der skal gøres til politik og hvilke, der ikke skal.
- **Juni:** Folketingsgruppen melder tilbage til Grønt Generationsråd, hvilke af deres anbefalinger som gennemføres, hvilke som indgår i det videre arbejde, og hvilke som ikke gennemføres sammen en begrundelse for hvorfor.

DEL 2:
**GRØNT GENERATIONSRÅDS
ANBEFALINGER**

Indledning

Grønt Generationsråd er et deliberativt borgerpanel, nedsat af Radikale Venstre. Vi er 24 borgere fra hele Danmark med forskellige liv og profiler, men vi er enige om, at det er tid til at handle og finde gode svar på klimaudfordringerne. Vi har arbejdet sammen om at besvare følgende store spørgsmål:

“Hvordan skaber vi en ambitiøs grøn omstilling, der reducerer Danmarks CO₂-udledning med 70 procent og samtidig samler danskerne på tværs af generationer?”

På de kommende sider præsenterer vi vores vision, værdier og konkrete anbefalinger. Rejsen vi skal på, starter med os alle sammen, herunder jer kære politikere, og vi må derfor *alle sammen* være villige og modige nok til at sætte ambitiøse mål og udvikle de nødvendige politiske tiltag. Vi er glade for at dele vores tanker med jer og ønsker jer god læselyst.

VI STÅR PÅ EN BRÆNDENDE PLATFORM

Klimaforandringerne er her! Det globale samfund, står på en brændende platform, der kræver handling nu. Vores livsstil, som vi kender den i Danmark, har store konsekvenser for planeten og de livssystemer vi er afhængige af. Fortsætter vi på samme måde, med øget vækst, stort materielt forbrug og en høj levestandard der bygger på *udvindelse* af naturressourcer, vil fremtiden forblive usikker og ikke-overlevelse et reelt scenarie.

KLIMAET KRÆVER HANDLING NU!

1. Vi driver rovdrift på naturen gennem vores levevis og derved også på os selv og andre mennesker.
2. Vi lever over kapacitet og det går især ud over fattige dele af verden og medfører både naturkatastrofer og klimakonflikter.
3. Vi udhuler og frarøver kommende generationer deres eksistensgrundlag og fremtidige lykke.
4. Klimaangst og usikkerhed omkring vores fremtid vokser, dette er ikke fordrende for at finde gode løsninger i fællesskab.
5. Omstillingen kan blive konfliktfyldt, når vi skal ændre vores levevis. Derfor skal vi have en fælles samtale NU om hvordan vi grundlæggende ændrer vores samfund og hvilke værdier vi skal leve efter.

Vi som danskere forstår hvad det er for en fremtid vi står over for og vi er klar til at tage ansvar, både gennem egne handlinger og ved at bakke op om rammerne der skal til for at skabe forandring. Vi lever i et trygt og velfungerende samfund, med ressourcerne, økonomiske såvel som menneskelige, til at tage et seriøst medansvar og investere i at løse klimaudfordringerne. I vores øjne, skal vi gøre op med vores billeder af hvad der udgør 'det gode liv'. Vores håb er, at den grønne omstilling bliver berigende og ikke en negativ og begrænsende udvikling. Vi håber det er muligt at skabe fælles ejerskab for klimaproblemerne.

Vores værdier

Disse værdier er udgangspunkt for vores arbejde med anbefalingerne. Værdierne er lige så centrale for at komme i mål med CO₂-reduktionen, som de mere handlingsorienterede forslag.

ANSVARLIGHED

Vi skal tænke ud over os selv og tage ansvar for verden og naturen, både globalt og lokalt. Vi har ansvaret for at sikre fremtidige generationers muligheder og levevilkår. Ansvar ligger både hos staten, de private virksomheder og hos alle os borgere.

BÆREDYGTIG OMSTILLING OG FORANDRING

Vi skal tage ansvar og være villige til at omstille vores liv. Vi skal være åbne og nysgerrige overfor andre måder at leve på. Velvære og velstand behøver ikke at være det samme. Coronakrisen har vist, at vi godt kan skære ned på forbruget og samtidig leve et godt liv, hvor nærvær med andre mennesker er det vigtigste. Vi skal respektere, at der er forskellige måder at leve på og at måden at tage hensyn til klimaet kan variere fra menneske til menneske.

BALANCE OG LIGHED

Vi skal være opmærksomme på at den grønne omstilling kan ramme skævt. Derfor ønsker vi at tænke i langsigtede løsninger, der er tilgængelige for alle i samfundet. Omstillingen skal ikke skabe mere ulighed, hverken på tværs af generationer eller klasser. I omstillingen skal vi have respekt for hinandens holdninger og modarbejde grøftegravning.

INSPIRERENDE, INNOVATIVT OG LÆRENDE

Vi skal give plads til eksperimenter og lære af hinanden på tværs af aldre, lokalsamfund, virksomheder og uddannelser. Vi arbejder for at positionere Danmark som et grønt foregangsland og derved inspirere andre til forandring. Vi tror på folkelig innovation og civilsamfundets styrke til at sikre bedre vilkår.

ØKONOMI ER INDTÆNKT I DEN GRØNNE OMSTILLING

Vi skal finde økonomiske ressourcer til at fremme den bæredygtige udvikling. Erhvervslivet skal også med ombord. Fra alle kanter, skal der overføres ressourcer til den grønne omstilling.

EN FÆLLES DEMOKRATISK OMSTILLING

Vi skal være fælles om den grønne omstilling og have forståelse for hinandens valg. Forandringen starter med mennesker og med tillid til, at vi i fællesskab kan løse udfordringerne ved den grønne omstilling. Vi skal i højere grad inkludere civilsamfundet i løsninger og nytænke den demokratiske samtale på tværs af generationer. Staten skal tage ansvar og befolkningen skal indtænkes i løsninger, som en progressiv vidensbank, der gerne vil den grønne omstilling.

FAKTA, INFORMATION OG TILGÆNGELIGHED

Et godt informationsgrundlag er vigtigt for at kunne træffe de valg, der skal føre os mod vores vision og værdier. Videnskab og erfaring skal trumfe fordomme og ikke underbyggede antagelser. Vi skal være kildekritiske i vores tilgang til materialet og gøre viden til folkeeje.

EN DEL AF VERDEN

Danmark er en del af Europa, og Europa er en del af verdenssamfundet. Danmarks handlinger kan ikke stå alene, men vi kan heller ikke vente på at resten af verden går i gang. Vi er optaget af at klimakrisen skal løses både i Danmark og på globalt plan.

Vores vision for fremtidens Danmark - hvor CO₂-udledningerne er reduceret med 70%

Vi afleverer verden til fremtidige generationer med stolthed og ikke skam over manglende handling. Danmark er et samfund i større harmoni, hvor vi kommer hinanden mere ved. Vi er rigere på natur, kunst, kultur og livstilfredshed. De nære værdier er i balance med behovet for vækst og økonomisk fremdrift. Vi spiser sundere - fra jord til bord - vi ved, hvor det vi spiser, kommer fra. Vores demokrati er reformeret og vi som borgere har større indflydelse på beslutningsprocesserne. Demokratiet er levende i hverdagen, med stærke fællesskaber og lokalsamfund. Som borgere er vi engageret i og tager et medansvar for den grønne omstilling og det er en selvfølge at prisen for omstillingen ikke rammer de svageste hårdest. Vi lever med mådehold og respekt for ressourcerne. Vi lever mere simpelt og værdsætter de ting, vi har i hænderne. Lykken er ikke materielle goder. CO₂ afgifter og skatter er et naturligt virkemiddel, men balanceret med positive incitamenter og muligheder for dem der kan. Danmark er et reelt foregangsland med grøn velfærd. Vi har fundet metoder til i fællesskab at opfylde vores grundlæggende behov inden for planetens grænser. Vi finder det gode liv der hvor vi lever og er mere i Danmark og vores nabolande. Den grønne omstilling giver Danmark nye eksportmuligheder og nye arbejdspladser. Vi deler viden og teknologi med resten af verden.

I de følgende 9 anbefalinger peger vi på, hvordan vi kan nærme os visionen. I de 9 anbefalinger er der forskellige bud på hvordan det gode liv kan leves også i en fremtid hvor vi tager hånd om 70% CO₂ reduktion.

- #1 Vi ønsker at betale for det CO₂ vi forbruger – uden at ramme de svageste hårdest.
- #2 Gentænkning af samfundsøkonomien.
- #3 Demokratisk fornyelse og deltagelse.
- #4 Opgør med forbrugskultur – mere vidende og moderne forbrugere.
- #5 Fleksible leveformer og grønne boformer.
- #6 Vi er en del af naturen.
- #7 Fra landbrugsland til omstillingsland.
- #8 Et sammenhængende grønt energi- og forbrugssystem.
- #9 Langsigtet bæredygtig transportsektor og rejseform.

Anbefalingerne er bygget op omkring tre elementer: en indledende tekst, målsætninger, samt vores ideer til konkrete indsatser for at realisere målsætningerne.

Både målsætninger og ideer til konkrete indsatser blev sendt til afstemning.

- Intet er taget ud, da intet har fået mindre end halvdelens opbakning
- Dem, der har fået mellem 95 og 100% opbakning fra medlemmerne er **fremhævet med fed skrift**.
- De andre står i prioriteret rækkefølge – dem med mindre opbakning nederest.

ANBEFALING #1

Vi ønsker at betale for det CO₂ vi forbruger - uden at ramme de svageste hårdest

Vi skal omstille vores måde at producere og forbruge på! Vi forventer, at politikerne får fingeren ud og viser, at de er opgaven moden og leder forandringen, der skal til for at nå i mål. Omstillingen er et fælles anliggende og skal bæres på tværs af alder, indkomst og sektorer. Alle har et ansvar – og staten **skal** regulere. Progressiv grøn omstilling er ikke i modsætning til det konkurrencedygtige samfund. Omstillingen ikke er "smertefri", men vil også kunne berige vores liv med nye værdier og muligheder og en verden, der er i balance med planetens naturgrundlag.

MÅLSÆTNINGER

1. Vi skal sætte en stopper for at eksportere problemerne til andre lande.
2. Vi skal skabe økonomiske incitamenter til at handle grønt, både som forbruger og som producent. De, der omstiller skal belønnes, mens de, der hænger fast i CO₂ tunge produktion og forbrug, skal pålægges skatter og afgifter.
3. Det er vigtigt for os, at vi opretholder en social balance – omstillingen må ikke ramme de svageste hårdest. De, der udleder mest, skal betale mest. Målet er at udfase de ødelæggende forbrugsmønstre.
4. Mulighederne for eksport og import af drivhusgasudledende adfærd skal fjernes. Alle virksomheder har ansvar for egen udledning. Svindel og outsourcing (eksport af forurening) skal være ulovligt og kunne straffes.
5. Vi bakker op om 70% reduktion. Der er brug for CO₂ skatter og afgifter som virkemidler for at nå reduktionsmålet inden 2030.
6. Vi ønsker at betale for det CO₂ vi forbruger, uanset om varerne er produceret i Danmark eller om de er importeret.
7. Konsum-området skal reguleres, så ledelser i butikker og supermarkeder ikke er i tvivl, om hvordan de efterlever kravene i den grønne omstilling.

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

- Forskning og innovation inden for adfærds-, transport- og klimaløsninger skal fremmes (fx nye livsformer). Staten skal tænke mere entreprenant, og deltage aktivt i udviklingen af teknologi, løsninger og områder, der kan bidrage med CO₂ reduktion.
- De teknologiske muligheder der allerede eksisterer skal anvendes. Det skal have konsekvenser hvis man ikke anvender grønne teknologier, fx ved brug af EU's krydsoverensstemmelsesregler.
- Danmark skal være forgangsland både i EU og internationalt, med henblik på indfrielse af de globale klimamål, teknologiudvikling, deling af knowhow, samt eksport af viden og løsninger.
- Stop for eksport af forurenende aktivitet og import af produkter der resulterer i drivhusgasudledning, som udenlandsk biomasse og affald til forbrænding.
- U-landshjælp kan udbygges med støtte til klimavenlige energikilder, så flere lande kan udvikle sig CO₂ neutralt.
- Danmark tager ansvar for uligheden ved at tilbyde grønne energikilder i klimamæssige brændpunkter.
- Folk der mister deres job pga. omstillingen skal tilbydes uddannelse og omskoling så de kan fastholde deres tilknytning og grønt arbejdsmarked.

ANBEFALING #2

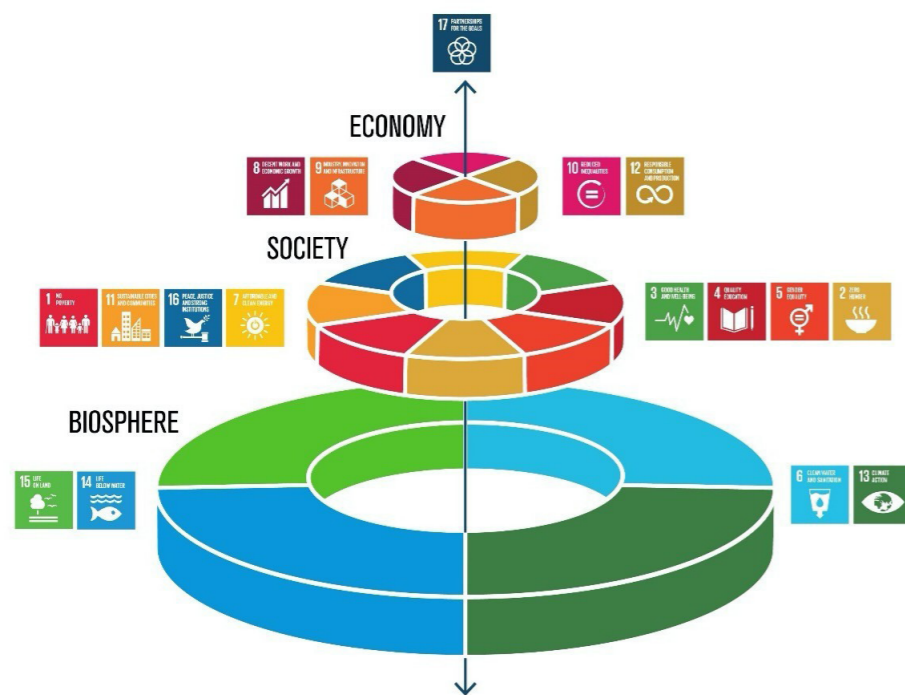
Gentænkning af samfundsøkonomien

Vi skal genoverveje om vores nuværende økonomiske system er tilstrækkeligt i forhold til at værne om naturens knappe ressourcer. Vi er optagede af, at det økonomiske system skal tage højde for at naturens ressourcer er begrænsede og at vi ikke må drive økonomisk rovdrift på vores natur. Det er væsentligt at økonomisk gevinst ikke står i vejen for den grønne omstilling og at kapitalen finder vej til bæredygtige investeringer.

Økonomi og vækst er i alt for høj grad blevet et mål og ikke et middel – det skal være anderledes i fremtiden, således at det er vores velvære og ønsker om det gode liv der driver økonomien, og ikke omvendt. Vi ønsker at samfundsøkonomien skal styres af omsorg for naturen, livskvalitet, velfærd, fysisk og psykisk sundhed fremfor vækst og monetære værdier.

MÅLSÆTNINGER

1. Opnå en 70% reduktion af CO2 udledning uden at firmaer forlader landet og dermed rykker forureningen et andet sted.
2. Introduktion af nye regnemodeller og måltal der ikke alene bundes i finanser og økonomi – vi kunne godt tænke os et mål hvor miljøforringelser regnes med som omkostninger og bedre klima og biodiversitet som gevinster.
3. Deleøkonomi og cirkulær-økonomi skal fremmes og støttes.
4. Tilrettelægge vores samfund, så vi ikke overskrider vores planetære grænser (se begrebet "Overshoot Day").
5. Bryde forbindelsen mellem økonomisk værdiskabelse og udvinding af naturressourcer.
6. Samfundsøkonomien skal styres med udgangspunkt i naturressourcer og sociale forhold.

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

Staten:

- Staten skal give økonomiske incitamenter til at reparere frem for at købe nyt.
- Staten skal stille større krav til, og skabe lovgivning og rammer for kommunernes indkøbspolitik og deres måde at investere i bæredygtige tiltag. Staten skal stille krav til klimahandleplanernes mål og hvordan de bliver udført.
- Oprettelse af en Grøn Demokratifond, som private virksomheder og civilsamfund kan søge til grønne formål. Specifikt ambitionen om at få økosamfund/fællesskaber og private der er grønne frontløbere.

Kommuner og organisationer:

- Produkter skal mærkes efter klimavenlighed for eksempel CO2 udledning pr. kilo.
- Virksomheder, banker og pensionselskaber skal aktivt skubbes mod at drive deres kerneforretning bæredygtigt og investere i grøn omstilling.
- Skabe grønne innovative fællesskaber på kryds og tværs mellem virksomheder, foreninger, universiteter osv.
- Folkeaktier som et investeringsmiddel i grøn omstilling således at den almene borger får mulighed for at investere i grønne tiltag fx vedvarende energianlæg.
- Kommuner skal have et incitament til at lave tiltag der får borgerne med i den grønne omstilling. Dette kunne være oprettelse af "omstillingsforeninger" for borgerne og oprettelse af grønne puljer hvor der kan søges om tilskud til projekter til fordel for klimaet.

ANBEFALING #3

Demokratisk fornyelse og deltagelse

Demokratisk fornyelse skal sikre langsigtet og bæredygtig politikudvikling, der giver borgerne ejerskab til beslutningerne og stabil samfundsudvikling. En konsekvens af 4-årige valgperioder er, at beslutningerne bliver kortsigtede. Borgerne skal have en større repræsentation og en mere aktiv rolle i politikudvikling og i beslutningsprocesser. Naturens og fremtidige generationers stemmer og rettigheder skal repræsenteres i de politiske beslutninger, der træffes i dag.

MÅLSÆTNINGER

1. TV-konceptet Oplysning til Borger i Samfundet skal genoplives. Det skal ind i medieaftalen og alle medieplatforme skal forpligtes til at oplyse om klimaudfordringer og handlemuligheder
2. Der skal skues ned for reklamer for varer og ydelser der har et stort CO₂ aftryk, og op for reel oplysning og information om bæredygtig omstilling – som det vi har oplevet i det Grønne Generationsråd.
3. Naturens og fremtidige generationers rettigheder skal skrives ind i grundloven
4. Mere deltagelsesdrevet bottom-up demokrati i udvikling og implementering af politiske dagsordener.

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

Staten:

- Klimakrisen skal være noget alle partier er optaget af og villige til at indgå i en dialog med hinanden, borgerne og samfundets mange aktører. Det er en eksistentiel krise der ikke må udvikle sig til en "krig" mellem venstre- og højrefløj.
- Folketinget skal vedtage en grøn grundlov, der sikrer naturens og fremtidige generationers rettigheder. I en sådan lov vil økonomien være underlagt naturen.
- Bæredygtige Eksperimental Zoner, hvor der prioriteres og accepteres anderledes end udenfor zonen og hvor man ser tingene i deres materielle og økonomiske sammenhæng. Zoner hvor man kan afprøve, søge og opdage nye veje, be- eller afkræfte hypoteser og ideer. Zonen er et sted hvor ting der er forbudt eller vanskeligt at komme i gang med, skal gøres lovlige eller lettere at iværksætte.
- Fonde og puljer der støtter demokratisk fornyende projekter, borgerdeltagelse og lokale omstillingsinitiativer og folkeoplysning.
- Demokratiet skal fornyes med borgerråd, borgerting og nye deltagelsesformer, der uafhængigt og med bred repræsentation forholder sig til og medvirker i omstillingen til bæredygtige samfund.
- Et permanent borgerting skal på linje med Folketinget holde øje med regeringen og kunne udarbejde anbefalinger uafhængigt. Borgertinget skal både have udtaleret og et reelt mandat.

Kommuner og organisationer:

- Kommunale borgersamlinger med fokus på klima, udvikling og omstilling.
- Folkeoplysning om bæredygtig udvikling skal viderebringe oplysning og facilitere læring og omstilling i kommuner og lokalsamfund. Udviklingsprocesser som "Den bæredygtige kommune 2040 – den kommune vi vil give videre til vores børn og børnebørn", kan være deltagerinddragende processer der skaber en kobling mellem læring, demokratisk deltagelse og omstilling til bæredygtige samfund.
- Offentlige institutioner spiller en rolle i at skabe rammer for de valg, vi træffer (fx: bekæmpe madspild og vegetariske måltider, transportmønstre).
- Opfordre til adfærdsændring og kører kommunale kampagner (nudging), fx som "Ren København", hvor der blev prioriteret skraldespande overalt i byen. Resulterede i 41% mindre affald.
- Grønne puljer der støtter lokale klimaaktiviteter (madklubber, plantebaseret kost, energifællesskaber, deleøkonomiske løsninger, oprydning i naturen m.m.).
- Bæredygtige kampagner omkring energi, fødevarer og transport skal indarbejdes i statslige og kommunale institutioner, uddannelsesinstitutioner, højskoler m.m.
- Konkurrence imellem virksomhederne – green challenges.
- Borgerbudgetteringer – borgerne skal inddrages i prioriteringen af kommunernes budgetter med til at prioritere klimainvesteringer.

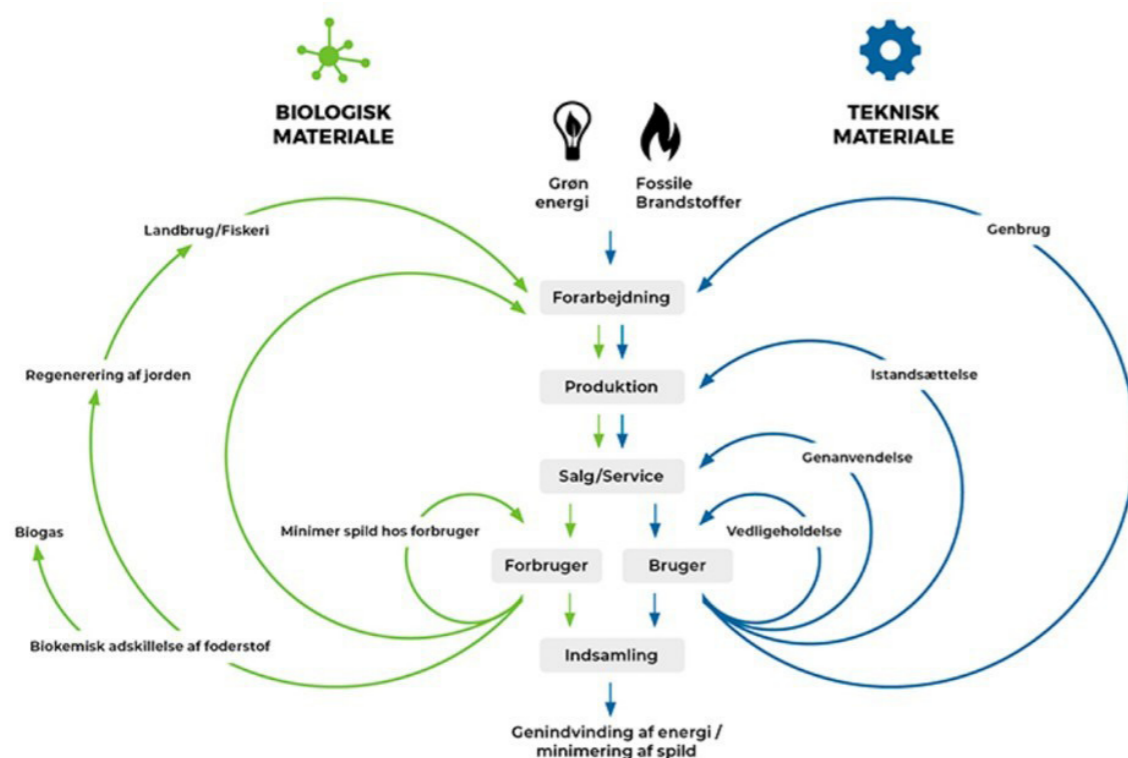
ANBEFALING #4

Opgør med forbrugskultur - mere vidende og moderne forbrugere

Vi forbruger i dag langt flere forbrugsgoder end vi har behov for og det har store konsekvenser for klimaet. Produktionen af mange unødvendige og uholdbare varer af ringe kvalitet betyder unødvendige drivhusgasudledninger og ødelæggelse af naturområder. Vores uendelige forbrug går udover os selv og vores mentale velvære. Det moderne livs hurtige tempo, hvor vi hele tiden drømmer om at købe det nyeste, om det er beklædning, sportsgrej, elektronik eller køretøjer, fører til stress og, når vi ikke har råd til de produkter som vi binder vores velvære op på, kan vi føle mindreværd. Via oplysning og uddannelse skal vi som forbrugere blive aktive, moderne og bæredygtige led i en moderne forbrugskultur.

MÅLSÆTNINGER

1. Vi skal forbruge på en ny måde - fra lineært til cirkulært. Cirkulær økonomi skal sikre at vi recirkulerer og genanvender råstoffer og materialer.
2. Mere deleøkonomi. Der skal dog tages højde for at alle har forskellige behov i forhold til hvad der er nødvendigt at eje, især med blik for transport.
3. Det skal være billigere at reparere og dyrere at købe nyt.
4. Øget forbrug af immaterielle ting og aktiviteter, der gør os glade (fx, kultur, natur, kunst, fritid).
5. Mere vidende og bæredygtige forbrugere gennem uddannelse og oplysning.

Flowet i cirkulær økonomi, inspireret af The Ellen MacArthur Foundation (2015).

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

Staten:

- Grønne valg skal blive billigere og mere tilgængelige. F.eks. ved differentieret moms og afgift på produkter alt efter klimapåvirkning eller differentieret reklamationsret.
- Cirkulær økonomi skal fremmes, herunder specielt genbrug og reparation. Økonomiske incitamenter til reparation, såsom at sænke skat og afgifter på service og erstatte med højere skat på materialer. Derudover skal staten stille strengere krav om holdbarhed til producenter, e.g. at kun produkter skal kunne repareres.
- Fremme klimavenlige og kulturelle aktiviteter. Dette kunne være kulturpas eller fradrag på kulturelle aktiviteter som vil hjælpe til at flytte forbrug fra materielle produkter til oplevelser.
- Beløn selvproduktion. Dette skal understøtte at vi selv opnår mere alsidige kompetencer i forhold til selv at kunne dyrke og reparere.
- Der skal lovgives om at uddannelsessystemet skal uddanne børn og unge i at være klimabevidste borgere og forbrugere herunder om klima, bæredygtighed genanvendelse og genbrug.
- Det offentlige skal via sit eget forbrug videreudvikle de krav der stilles til det private.

Organisationer:

- **Produkter skal mærkes med oplysning om genbrug, holdbarhed og oplyse om produktionens forurening. Produkters CO₂-aftryk skal synliggøres.**
- Indpakning af alle typer varer, herunder også fødevarer, skal tydeligt mærkes med vejledning om genanvendelse, således at det bliver lettere for forbrugere at affaldssortere.
- Fremme af produkt-service-systemer, hvor forbrugere køber en tjeneste frem for selv at købe og eje det nødvendige udstyr til at udføre arbejdet.
- Fremme deleøkonomi; ikke alle har brug for egen bil, men det er vigtigt at dem der har afgørende behov, også får mulighed for at eje.
- Udvidelse af pant-systemet til at inkludere andre materialer end dåser og flasker.
- Styrke uafhængige forbrugerorganisationer som Forbrugerrådet Tænk, der kan oplyse og vejlede forbrugere om klimabelastende og miljøskadelige produkter.
- Indføre lovgivning om at forbrugere skal betale for indpakning og materiale til fragt i forbindelse med f.eks. webhandel på samme måde som det er tilfældet med plastikposer. Derudover skal transport- og fragtfirmaer betale for deres køretøjers forurening.
- For mange varer er for billige og den lave pris afspejler ikke omkostninger og inviterer samtidigt til stigende forbrug. Priser skal i fremtiden afspejle produkternes reelle omkostninger og klimabelastning.
- Begrænsning af reklamer og andet kommercielt indhold i det offentlige rum skal hjælpe til at bremse den hurtige udskiftning og fornyelse af forbrugsgoder.

Individ:

- Borgere skal have bedre kendskab til affaldssortering og genanvendelse.
- Vi borgere skal lære at og aktivt skubbes hen i mod at fravælge de billige og mest forurenende produkter og varer. I stedet skal det blive lettere og mere tilgængeligt at købe genanvendte materialer.
- Vi forbrugere skal stille krav til, hvordan varer produceres og bevæge os væk fra de billigste og mest forurenende muligheder. Billigt er ikke nødvendigvis entydigt dårligt, men det er tit ressourcekrævende. Vi har som forbrugere stor magt over produktionen og vores indkøb kan få en afgørende betydning for en bæredygtig omstilling, hvis vi vil.
- Vi forbrugere skal blive bedre til at tænke cirkulært. Mere fokus på genbrug og genanvendelse vil lede til mindre ressourcepild.

ANBEFALING #5

Fleksible leveformer og grønne boformer

Den måde, vi bor og lever på, er en af de største og vigtigste udfordringer i den grønne omstilling. En stor del af vores liv går med at arbejde. I stedet for at indrette vores liv efter vores arbejde, skal vi indrette arbejdet efter vores liv. Der skal tages hensyn til livscyklus – unge, der vil arbejde meget, forældre med småbørn, der vil arbejde færre timer og ældre borgere, der ønsker at arbejde mindre, men ikke er klar til pension.

Mere plads til flere forskellige boformer og husholdninger – økosamfund, andelsgårde, flerfamiliehuse og kollektiver for ældre – og på tværs af generationer. De mange kvadratmeter, der allerede er opført, skal udnyttes bedre. Vi skal bo og arbejde i omgivelser, der gør os lykkelige, men også forurener mindre, det kan være færre kvadratmeter og tættere på vores arbejde. Og byggeri skal udvikles, så hensynet til langsigtede bæredygtige løsninger er et krav.

MÅLSÆTNINGER

1. Afgifter skal gøre det billigere og nemmere at leve klima- og miljøvenligt. De bæredygtige valg skal være synlige for forbrugerne. Det skal være nemt at få oplysning om og måle sit CO₂.
2. Krav om hvor meget CO₂ udledning der må være pr. opført kvadratmeter. Nyt byggeri skal klimamærkes således at CO₂ aftrykket fra de materialer og den energi der er gået til opførelsen fremgår af klimamærket.
3. Bæredygtighed er en grundlæggende tilgang i alle aspekter i vores liv og en livsstil, hvor vi forbruger færre ressourcer. Vi skal møde vores behov på nye måder. Og gå fra lineær til cirkulær tankegang.
4. Vi har levende lokalsamfund med fællesskaber for unge og gamle og dem der lever anderledes end os selv
5. Livet i byerne skal være grønnere med mindre støj, renere luft og flere grønne arealer.

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

Staten:

- Incitament til brug af grønne byggematerialer, herunder krav om en stigende brug af cirkulære/genanvendte materialer i nybyggeri.
- Den CO₂ udledning der sker undervejs i et byggeri, altså fra materialer og energi, skal reguleres i samme stil som driften af byggeriet.
- Nybyggeri skal reguleres efter CO₂ aftryk, i samme stil som færdigbygget byggeri er opdelt i energiklasser. Krav om solceller på nye bygninger.
- Der skal forskes i genanvendelse af beton.
- Tilskud, regulering og information til isolering og grønne byggematerialer.
- Øget incitament til at få installeret varmepumper, solceller, vinduer, etc.
- Energi- og reparationsmærkning af husholdningsapparater.
- Grønne tiltag i forbindelse med nye boligprojekter, herunder grøn bevoksning foran og omkring byggeriet.
- Halvere størrelsen på boliger og fremme af Tiny House bebyggelser.
- For at udligne generationsforskelle beskattes kapitalgevinsterne på boliger (som særligt den seneste generation har oplevet pga. stigninger i boligpriser). Provenuet bruges til en pulje til fremme af grønt byggeri.
- Forskning i de virkemidler der gør, at husholdninger i økosamfund har et CO₂ aftryk, som i gennemsnit er 32 % lavere end den gennemsnitlige danske husholdning. Samtidig har beboere i økosamfund (gennemsnitligt CO₂ aftryk på 8,4 ton pr. år) en lidt større livstilfredshed sammenlignet med den mest forbrugende fjerdedel af danskerne, der har et gennemsnitligt CO₂ aftryk på 22,6 ton.

Organisationer og lokalsamfund:

- Øget information og viden om materialers bæredygtighed og krav til indeklima.
- Byg boliger i træ, ikke beton og mursten. Langt flere byggematerialer skal genbruges.
- Støtte og forske i udvikling, produktion og anvendelse af nye bæredygtige materialer.
- Fleksible arbejdspladser og arbejdsformer med afsæt i det enkelte menneskes behov.
- Formålstænkning som fundament for boligudvikling. Bedre vilkår for nye boligformer og designprincipper, eksempelvis økosamfund, flerfamiliehuse, Tiny Houses, ældre-kollektiver m.m.
- Smartere løsninger i brug af boligareal, så behovet for kvadratmeter reduceres.
- Krav til affaldssortering i alle boliger, erhverv og offentlige institutioner.

Individer:

- Oplysning og større bevidsthed om fødevarer og deres klimabelastning. Vi skal tættere på de fødevarer, vi spiser – fødevarer stammer fra naturen, ikke fra køledisken.
- Det skal være nemmere at stå af hamsterhjulet og leve en enkelt grøn livsstil.
- Vi er alle forbrugere og vi skal alle være med i forandringen. Det er vigtigt at man oplever at man gør en forskel, når man ændrer sit forbrug og livsførelse

ANBEFALING #6

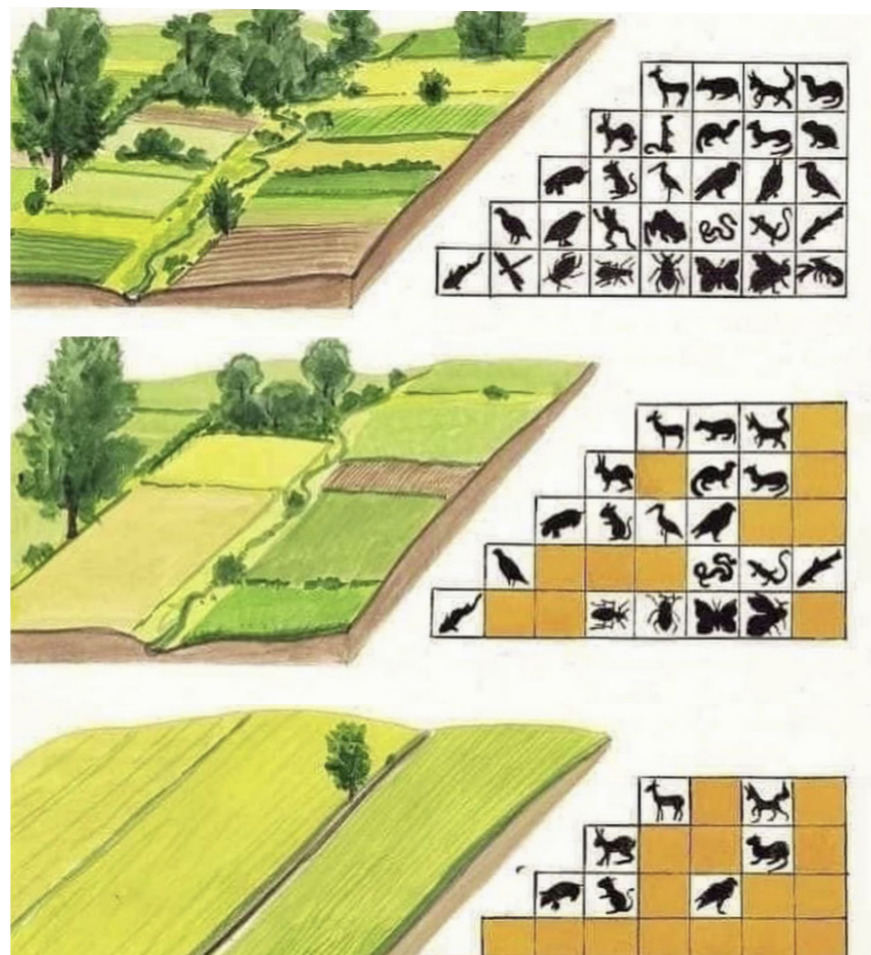
Vi er en del af naturen

Vi er en del af naturen og skal finde en måde at leve på, hvor naturen ikke blot er en kulisse. Når vi bruger af jordens ressourcer, skal det ske i samhørighed med naturen og på en måde hvor vi ikke kun tænker på vores behov her og nu, men medtænker økosystemerne og de fremtidige generationer.

Mennesket opfører sig som om vi er herrer over naturen i stedet for en del af naturen. Vi skal finde nye måder at udvinde og bruge ressourcer på, vi skal gentænke vores landbrug, omlægge vores forbrug og skabe bedre adgang og muligheder for at nyde naturen. Naturen skal have sin egen ret, hvilket vil sige at vi skal udlægge større arealer til vild natur og at vi arbejder aktivt for at stoppe tab af biodiversitet.

MÅLSÆTNINGER

1. Mere vild natur OG mere rekreativ natur.
2. Sikring af små uberørte naturområder overalt i landbrugets åbne landskab.
3. Uddannelse i grøn teknologi og innovative klimavenlige dyrkningsmetoder.

MOZAIK-marker med divergerende afgrøder og reetablering af ulovligt, nedpløjede hegn og markgærder vil være et væsentligt bidrag til biodiversiteten.

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

70% reduktion inden 2030: en løsning i flere hastigheder

- Vi skal væk fra politik, der kun fokuserer på resultater som kan ses i morgen. Vi skal arbejde i to hastigheder: den langsigtede baneløsninger og de løsninger, der kan implementeres i dag.
- Der er ikke én løsning, men mange små og store forandringer der skal til.
- Danmark skal være et foregangsland og ikke på bagkant med de andre.
- EU-lande og generelle EU-standarder.

Mere vild natur OG mere rekreativ natur

- Landbruget skal udover at have mere vild natur, også ekspandere areal for skovdyrkning: materialer til bæredygtigt byggeri mm. skal også ske i Danmark. Vi skal have træer til fremtidige generationers boligbyggeri.
- Naturen skal have sine egne rettigheder - en grøn grundlov, fremtidssikring for de kommende generationer
- Udlæg mere af landbrugets marginale jorder til vild natur, hvilket både er vådområder, vild skov, marsk etc., og alt i alt mere biodiversitet
- Vild natur skal ikke være styret af mennesker, men skal eksistere på egne præmisser, og ikke bag indhegning.
- Vi skal ikke 'inddæmme' mere natur hverken til land eller vand, men udnytte eksisterende bygninger og byområder bedre
- Større krav til byggeri, industri og byggematerialer – byggeri skal være holdbart og genanvendeligt, så vi også nedsætter behovet for 'ekspropriering' af naturområder
- Når vi omlægger til mere vild natur, skal det ikke betyde at vi blot udliciterer problemerne
- Biodiversitet og den vilde natur skal være til stede i alle skovområder og i alle landsdele (plantning og dyrkning i mosaik)
- Havet skal medtænkes som et vigtigt økosystem i sin egen ret
- Tænk i både mennesker og dyrs ret til rent vand: dyrenes ret til et rent hav at leve i og med, menneskets ret til et rent hav at bade i og fiske fra. Det kan også være retten til at kunne bade alle steder i Danmark – dette vil betyde at vi skal rydde mere op og udlede mindre kvælstof til vandløb
- Stop brugen af bomtrawl for bevarelse af havøkosystemer og skadelig ressourceindvinding

Uddannelse skal være med til at skabe en følelse af samhørighed med og viden om naturen

- Alle skal have et aktiv forhold til naturen og have mulighed for at udvikle natursyn og naturdannelse.
- Uddannelse starter i vuggestuen og fortsætter livet igennem. 'Ud i naturen' skal ske hele livet: eks. skovens dag, åbent landbrug, oplevelser og engagering
- Natur skal fylde mere i vores liv og danne grundlag for dagligdagen og for udvikling af fællesskaber.
- Vi skal generelt have mere fakta-baseret viden om natur og hvordan naturen har det
- Vigtigt at affaldssortere. Vi er nødt til at forholde os til hvordan folk smider affald i naturen og byrum. Mindre konfrontation - men mere nudging til at målrette ændringerne.
- Klare regler for færdsel i naturen i dagligdagen, så mennesker ikke stresser de dyr, der har brug for fred. Dette indebærer visse begrænsninger for sportsudøvelse, både til vands og til lands.

Naturen er global

- Danmark er en aktiv spiller i at sikre regnskov, havmiljø og dyrearter uanset hvor på kloden.

ANBEFALING #7

Fra landbrugsland til omstillingsland

Danmark er et landbrugsland. Landbrug står for omk. 20 procent af den samlede udledning af drivhusgasser i Danmark og er dermed en af de store syndere på klimafronten. Vi skal forholde os til, hvordan den andel kan reduceres markant. Vi bliver også nødt til at forholde os til hvordan landbruget kan være med til at håndtere biodiversitetskrisen. Vi skal turde udfordre hvad det gode liv er. Har vi krav på at spise kød hver dag, og er det det gode liv?

Vi skal væk fra landbrugsproduktion, kostvaner og indkøbsmønstre hvor vi udnytter naturen. Og hen mod en kultur der genopbygger naturgrundlaget – hvor vi giver mere end vi tager. Og hvor de fødevarer, der er brug for, produceres på en bæredygtig måde.

I overgangsfasen skal vi udvikle og udrulle nye bæredygtige dyrkningsmetoder.

Det er en udfordring at få beregnet hvordan landbrug påvirker klimaet, ift til at nogle konventionelle produkter trækker mere CO₂ ud af luften end økologiske, og derfor også vide hvilken vej, der er den rigtige at gå på de enkelte områder. Vi skal være faktabaserede og undgå at grave grøfter mellem grupperinger, traditioner og livsformer.

MÅLSÆTNINGER

1. Udvikling væk fra monokultur, og over til dyrkning af jorden med henblik på at sikre biodiversitet. Undersøge dyrkning i maksimalt 75 meter brede striber pr afgrøde.
2. Omstille til et landbrug, der udvikler løsninger, incitamenter, ejerformer og uddannelser, der fremmer lokalt forankrede regenerative landbrug. Fra industrilandbrug til mindre lokale gårde, tættere kontakt til naturen
3. Lokale fødevarer - mere lokal produktion og mere lokal forarbejdning vil mindske transport og skabe lokale arbejdspladser. Det kan også føre til mindre madspild.
4. Vi skal spise markant mindre kød og meget mere plantebaseret og madspild skal reduceres.
5. Staten skal tænke meget mere entreprenant, og deltage aktivt i udviklingen af teknologi, nye løsninger, produktionsformer og hele sektoren. F.eks. vertical farming.
6. Gentænke ejerforhold - ny andelsbevægelse med lokale mejerier, slagteri m.m.
7. En statslig jordbrugsfond, der opkøber landbrugsjord (og begrænser opkøb fra kapitalfonde), så det bliver billigere for unge landmænd at få brugsret over jorden, og derigennem understøtte økologisk og alternative jordbrug

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

Staten:

- Lavbundslande skal udlægges til skov eller "lægges tilbage" til moser, ved at stoppe dræning af jorden.
- Støtte omlægning af marginale (ikke produktive) jorder til bæredygtig drift eller natur, herunder give arealtilskud til produktion af bl.a. biomasse.
- Grønne Eksperimentale Zoner. Ligesom Samsø, der er vedvarende energi-ø, skal vi have øer, kommuner, regioner, områder, hvor regenerative produktionsformer kan udvikles, afprøves og fremvises.
- Lovgivning om madspild, der sætter rammer, fx om fordærvede madvarer (producentansvar) og skæve grøntsager og udløbet mad skal gives videre, blandt andet til organisationer, der kan distribuere det.
- Afgift på fødevarer, fx okse- og lammekød, der har et stort CO₂ aftryk.
- Alt gift skal udfases – landbruget skal fremover benytte biologiske (jeg er usikker på det rette ord) organiske bekæmpelsesmidler.

Organisationer og lokalsamfund:

- Forskning og udvikling af nye produkter og produktionsformer, særligt med fokus på udvikling af plantebaseret kost.
- Lokal produktion og forarbejdning - kortere afstand fra jord til bord. Supermarkeder der tilvælger lokale produkter skal belønnes.
- Konkret praktisk undervisning, fx skovrejsning på marginale jorde laves som uddannelsesprojekt, hvor alle skoleelever 1-5 dage om året er med til at plante træer. Kan udvikles som en kampagne tilknyttet FNs 10 år for økologisk genopbygning der begynder 5. juni 2021.
- Miljømærkning i relation til; CO₂ og biodiversitet, af madvarer og produkter, der synliggør om produkterne er klimavenlige/skadelige.
- Meget foder importeres og transporteres langt. Grønne proteiner skal produceres i Danmark, fx græs, hestebønner og blade fra træer. Tang kan også have et stort klimavenligt potentiale i en lokal produktion af foder.
- Nye alliancer, 'det skal leve der, hvor festen er'. Servér veggie-burgere på festivalen.
- Pålægge landbruget at reetablere samtlige nedpløjede skel, diger og hegn tilbage til år 1990. Dette kan f.eks. gøres som udlægning af usprøjtede vildt- eller insekt-striber.

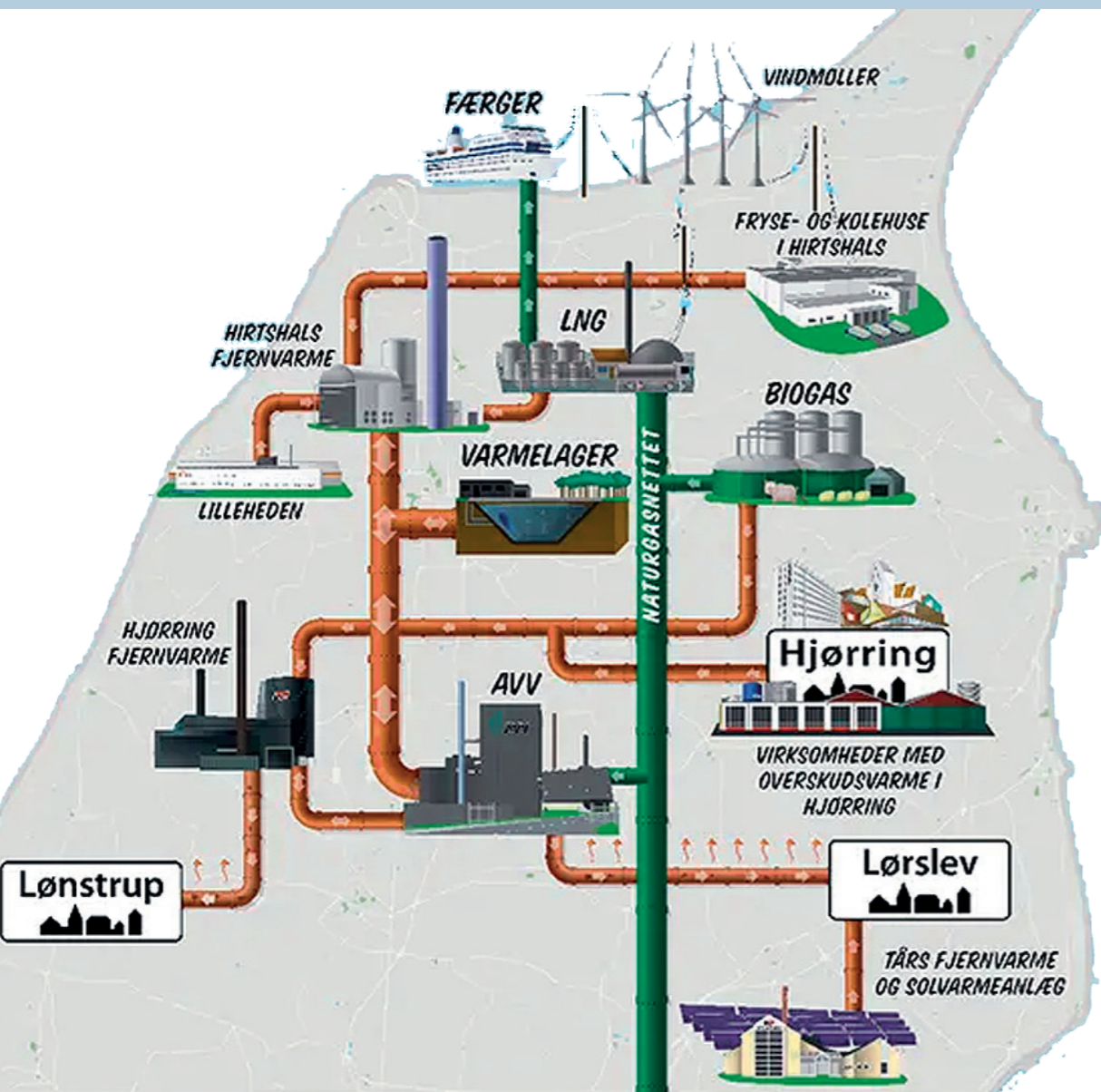
Individ:

- Emballagefri handel hvor der indkøbes i løs vægt og med genbrugs/medbragt emballage
- Mere grøn og plantebaseret mad skal indgå i det gode måltid. Vi skal huske nydelsen, tænke kvalitet, spise efter årstiderne - og så smager økologiske fødevarer ofte bedre.

ANBEFALING #8

Et sammenhængende grønt energi- og forbrugssystem

Danmark skal gå foran, som vi har gjort med eksempelvis vindmølleindustrien. Vi skal have sammen-tænkt systemerne på tværs af verden når det kommer til energi. Vi skal gentænke og optimerer vores energiløsninger/systemer, herunder producere og udnytte grøn energi. Ny tilgang til hvordan man får og tilgår energi – ikke kun energi som man altid kan trække på, men også energi som følger med naturen. Decentral energiproduktion skal øges.

MÅLSÆTNINGER OG IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

Staten:

- 1. Lovgivning om/investering i etablering af genbrug af energi, som allerede er produceret én gang.**
 - Sende overskudsenergi tilbage til fjernvarmesystemet (forankres i kommuner og virksomheder/organisationer). F.eks. Hørsholm kommune, som sender energi fra skøjtebane til svømmehal og udnyttelse af overskudsvarme fra datacentre/produktionssystemer.
 - Opdatering af kommunale fjernvarmesystemer til håndtering af større aktivitet og større anlæg (stordriftsfordele).
- 2. Udvikling af fleksibelt grønt energisystem.**
 - Investering i ibrugtagning af batterier og andre former for opbevaring af energi - på trods af early-stage-løsninger. F.eks. (forankres i kommuner og private husholdninger) opvarmning af vand med sol-, vind- og vandenergi mm. Når det er tilgængeligt til brug når som helst og forsøg med anvendelse af batterier.
 - Investering i forskning i opbevaring af energi. F.eks. forankring i forskningsprojekter (se forsøg med batterier i Nordhavn).
- 3. Prioritering af grønne, langsigtede energiløsninger.**
 - Krav om etablering af lokale energiløsninger. F.eks. ved renovering og nybyg: Etablering af solceller/solfanger, jordvarme, andre lokale energieffektive indsatser og særligt fokus på større industri bygninger.
 - Investering i intelligente energistyringssystemer til private husholdninger. F.eks. Centralstyring og fjernstyring af alle termostater i en husholdning og gøre det tilgængeligt for den enkelte forbruger at vælge en grøn forbrugsprofil gennem digitalisering.
 - Effektiv udnyttelse af biomasse. F.eks. brug af overskudsbiomasse fra produktion, affaldsanlæg, skovaffald og skovdød mm. F.eks. Indførelse af et bæredygtighedsprincip, hvor biomasse udnyttes når det er energieffektivt: Import af biomasse skal kun ske, når det er energieffektivt, plantning af energiskov til produktion af biomasse skal kunne ske, når det er energieffektivt. F.eks. ved plantning på marginale jorder.
- 4. Sikre et energieffektivt el-net, samt opdatering af elnettet til håndtering af større mængder grøn strøm på tværs af Danmark og hele Europa (igennem Danmark).**
- 5. Genoptage diskussion af langsigtet plan for anvendelse af atomkraft. Diskussion skal tage højde for etik og historik, energieffektivitet, affaldshåndtering, terrorsikring og sikkerhed. Samt vurdere om der er potentiale i 3. generationsatomkraft.**
- 6. Nedsætte en fond, som kan facilitere udfasede vindmøller til brug i stater, som ikke selv har råd til at installere dem. Ny teknologi som eksportvare. Der skal laves en løsning som Eksportrådet, som "æder" risikoen ved at udvikle ny teknologi.**

Organisationer og virksomheder:

- 7. Gødning produceret i Power to X i Esbjerg. Omdanne strøm til gødning – strømmen kan også gemmes til senere.**
- 8. Udrulle energiløsninger i kooperative eller andelsforeninger - Lokal forankring giver individet ejerskab – det er afgørende for udrulningen i stor skala.**

Husstande:

- 9. Alle husstande skal have mulighed for at kunne kontrollere eget energibehov - vil kunne spare omkring 10 %.**
- 10. Alle nye tage med solceller til opvarmning af boliger.**

ANBEFALING #9

Langsigtet bæredygtig transportsektor og rejseform

I dag er mulighederne for bæredygtig rejse og transport ringe. Den lokale kollektive transport er svag i mange dele af landet, elbiler er for dyre og infrastrukturen understøtter ikke en langsigtet bæredygtig transportsektor. Det er vigtigt at respektere at det at transportere sig på land og i by ikke er det samme. Behovene er forskellige og det skal løsningerne tage højde for. I byerne skal vi holde op med at køre bil, og skal der være biler, skal det være el(dele)biler. På landet skal vi have mere samkørsel og offentlig transport og mere samhandel tilbage. Vi skal blive bedre til at holde af selve rejsen – og det langsommere liv, hvor vi rejser i længere tid i tog, fremfor på den halve tid med fly. Verden er global – og det skal den blive ved med at være. Det at flyve muliggør at vi lærer andre kulturer at kende og det er vigtigt for tolerance og udsyn. Men flytrafikken skal reguleres og vi ser forhøjede afgifter som et afgørende værktøj.

MÅLSÆTNINGER

1. **Langt bedre togforbindelser, især på tværs af Europa, hvor korte og mellemlange flyrejser skal erstattes af togrejser, herunder nattog.**
2. **Lettere adgang til alternative brændstoffer som el og brint. Alle drivmidler er forbundet med ressourceforbrug, også alternative, og vi skal gøre vores bedste for at forudse de langsigtede konsekvenser af dette.**
3. Styrket mobilitet drevet af bedre kollektiv trafik. Dette skal også støtte tendensen med udflytning fra by til land, som på mange måder er positiv, men udfordres af den ringe offentlige transport.
4. Halvere privatbilismen. Samkørsel skal øges på tværs af Danmark og i byerne skal vi fokusere på andre former for transport som cykling og gåben.
5. Biler skal i den nære fremtid alle være el-biler.
6. Større lokal handel, mindre transport.

IDEER TIL KONKRETE INDSATSER

Staten:

- **Busser skal køre på el eller hybrid-anlæg. Bedre adgang til ladestander.**
- Højere prioritering af transport, der forbinder. Gør' offentlig transport gratis!
- Vi skal fremelske en kultur, hvor det er fedt, jo mindre et aftryk man sætter. Gennem kampagner og økonomiske incitament (burde man få mindre i kørselsfradrag jo mere man kører?)
- Det skal gøres dyrt at køre i bil i byen. Ikke på landet, da der er andre behov på landet.
- Indført CO2 afgifter på biler.
- Lavere afgifter på elbiler.
- Flyafgift (luftrummet skal beskattes).
- Afskaf forslaget om de nye motorveje.

Organisationer, virksomheder, foreninger og lokalsamfund:

- Produktion af biler skal gøres mere bæredygtigt.
- Opdatering af eksisterende biler, så de kan køre på alternativt brændstof.
- På nationalt plan få EU producenter til at kigge på andre brændstoffer.
- Frigive vejarealer til fordel for grønne områder.
- P-pladser og delebiler udenfor byerne, med transport til centrum fra andet transportmiddel som fx el-busser.
- Ændre kulturen for samkørsel, så man undgår tomme busser: Gode eksempler fra Langeland: Kø' hele dagen I bus for 1 kr. billig taxa-flex på bestilling.
- Fleksibel kollektiv transport udenfor byer gennem eksempelvis flextransport eller samkørsel.
- Kommunale delbilsordninger.
- Cykelstisystemer skal prioriteres især i områder hvor der ikke er meget kollektiv trafik men cykelafstand.

Individ:

- Nedsætning af transport gennem hjemmearbejde og virtuelle møder.
- Vænne sig til at transport tager længere tid.

Jeg underskriver med forbehold. Langt hen ad vejen er jeg dog enig i de anbefalinger vi er nået frem til. Men selve processen, som er foregået digitalt, har bl.a. betydet at vi ikke har haft mulighed for at mødes en sidste gang for at gennemarbejde slutresultatet. I det hele taget har det været på alle måder begrænsende at behandle så stort et emne som den grønne omstilling digitalt. Det havde være mere overskueligt som almindelige borgere at tage stilling til fx CO2 afgifter eller andre af Klimarådets anbefalinger.

Kirsten Aalling, medlem af Grønt Generationsråd

WE DO DEMOCRACY
Rentemestervej 57
2400 København
wedodemocracy.dk

RADIKALE VENSTRE
Christiansborg Slotsplads
1240 København K
radikale.dk